

Utmarkshistorie fra Nordmarka - en bokanmeldelse

Terje Skjeggedal
Østlandsforskning

terje.skjeggedal@ostforsk.no

Bokanmeldelse:

Tallak Moland:
Historien om Nordmarka gjennom de siste 200 år.
Christiania forlag 2006, 192 sider.

Tallak Moland har skrevet ei på flere måter interessant framstilling av Nordmarkas historie. Boka er interessant fordi den gir ei framstilling av historia hvor også hverdagslivet til de fastboende i marka, og ikke bare byfolks helgeturer, preger beskrivelsene. Den er også interessant fordi boka viser at kampen om vern av marka i dette bynære området i hovedsak har vært, og er, en kamp mellom utbyggings-/næringsinteresser og friluftinteresser. De naturfaglige argumentene for vern har vært lite framme i debatten. Dette i sterk kontrast til argumentasjonen for vern i de tynt befolkede fjellområdene hvor det er hensynet til økologi og arts mangfold som dominerer. Ut fra trusselbildet kunne det heller vært motsatt.

Gjennom 19 kapitler og 190 sider leder Moland oss gjennom hendelser og handlinger som har forandret Nordmarka gjennom de siste 200 årene. Første gang "Nordmarcken" opptrer i skriftlige kilder er på løytnant Morten Kroghs kart fra 1760. Siden den gang har Nordmarka utvikla seg fra et samfunn av mer eller mindre isolerte husmannsplasser under Anker-dynastiet basert på trelasthandel til å bli landets mest kjente friluftsområde. Vi finner igjen de fleste kjente konfliktene om bruk og vern av utmarksområder. Nordmarkas historie er også utmarkas historie. Boka er rikt illustrert med bilder og kart, mange som tidligere ikke er publisert. Moland har dykket dypt i arkivene og brukt mange informanter slik at boka bygger på og preges av et grundig materiale, presentert på en lettlest og nennsom måte.

Moland avslutter med fire fortellinger om Nordmarka, tre som allerede finnes og en som kommer til. Det er først "den lyse fortellinga" med røtter tilbake til Asbjørnsens skildringer fra 1840-årene om vandringar fra "den kvalme by" og inn i skogen til den friske luft. Postkortene tidlig på 1900-tallet av husmannsplassene med en enslig skiløper på veg mot husene inngår i denne fortellinga, seinere stimulert av Holmenkollbanens reklameplakater på 1950-tallet: "Tren din kropp i Nordmarkas herlige luft". Skiløyper og stier inviterer folk innover i marka. "Den mørke fortellinga" er fortellinga om slitet for å etablere husvære og utkomme i skogen på plasser hvor bosettinga aldri ble stabil og langvarig. Her hører også limsniffernes sommerleiere og uteliggernes provisoriske boliger med, i ei fortelling som sjeldnere lyttes til. Den tredje fortellinga er "fortellinger innenfra" som fortelles av dem som har bodd og arbeider der og henter sitt stoff fra hverdagslivet, og ikke fra byfolks helgeturer. Det er maskuline beretninger som handler om skogsdrift, hester og jakt. Disse fortellingene er det heller ikke så mange som lytter til. Den fjerde fortellinga som er i ferd med å vokse fram er knytta til begrepet Oslomarka, eller Marka, som inkluderer alle friluftområdene rundt Oslo. Marka er stedet for rekreasjon, og kulturminner er mindre betydningsfulle. Det mentale kartet over Nordmarka er i endring. Fram til langt inn i etterkrigstida var husmannsplassene sentrale knutepunkter. Nå dominerer løyper og turisthytter. Mange av de nye løypene er uten navn. Det mentale kartet over Nordmarka er i følge Moland blitt fattigere.

Et nytt bidrag til fortellinga om Marka kommer med arbeidet som nå er i gang med å utarbeide en egen lov for vern av Oslomarka. Formålet er å kunne verne marka med utgangspunkt i friluftshensyn og et høringsutkast skal legges fram før sommeren 2007.